

Teema: Sookvoodid ajutise positiivse erimeetmena – poolt või vastu

Märksõnad: demokraatia, sooline tasakaal otsustamisel, naiste osakaal tippoliitikas

Õpitulemused: Õpilased oskavad arutleda selle üle, kuidas oleks võimalik saavutada naiste ja meeste võrdne osalemine poliitilistes otsustusprotsessides, küsimustes, mis puudutavad elanikkonda.

Tegevused tunnis:

Arutleda ja selgitada,

- milline on eri riikide parlamentide (seadusandjate), sh. Eesti Riigikogu sooline koosseis,
- valitsuste sooline koosseis,
- miks kahe kõige suurema sotsiaalse grupi esindatus otsustamisel on oluline ,
- kuidas seda püütakse saavutada,
- milline on naiste ja meeste osakaalude suhe, mida EL-s tasakaaluks võib hakata lugema (40%/60%) jms.

Juhtida tähelepanu, et kvoote, mille eesmärk on soolise ebavõrdsuse vähendamine, on erinevaid – majanduses näiteks ettevõtete nõukogudesse liikmete määramisel, vanemapuhkusest ja –hüvitisest isadele kindla osa määramisel jms.

Naiste ja meeste suhtarv **poliitiliste** ja majandusotsuste tipptasandil on üks rahvusvaheliselt enamjälgitavaim indikaator, mis mõõdab ühiskonna arengutaset.

Poliitikas on liiga palju mehi ja liiga vähe naisi. Miks? Sest poliitiline elu peegeldab ühiskonna soolise kihistumise ja ebavõrdsuse määra.

Demokraatia eeldab, et naised ja mehed on otsuseid langetavatel ametikohtadel võrdselt esindatud. Mõlemast soost inimesed peaksid olema esindatud iga kord, kui võetakse vastu nende elu puudutavaid otsuseid. Isegi siis, kui naistel on meestega ühesugused poliitilised õigused ja isegi siis, kui *mõned* naised on kõrgetel poliitilistel ametikohtadel, on naised *kui grupp*, see tähendab et ka naiste erinevad grupid poliitikas otsuste tegemisest väga sageli kõrvale jäetud.

Naiste vähest osa ühiskonnaelus, sh poliitikas, tõlgendatakse ajaloolistest ja sotsiokultuurilistest teguritest tingitud mahajäämusena, demokraatia puudumisena. Naistel ja meestel on sageli erinevad elukogemused, erinev haridustaust, mille arvestamisel paraneb otsuste kvaliteet.

Naiste ja meeste võrdväärse osaluse tagamine otsustusprotsessis ning muudes ühiskondlikes sektorites toob kaasa kõigi inimeste ressursside ja talentide kasutamise, ning on seetõttu ka majanduslikult otstarbekas.

Kuigi rahvusvaheliselt on sellistes nimetatavates organites, kus otsuseid ette valmistatakse ja/või vastu võetakse, kasutusel nii kvoote kui siduvaid, tasakaalustatud esindatust taotlemaid eesmärke, millega garanteeritakse naiste ja meeste võrdne osalemine otsuste tegemisel, on need meetmed Eesti elanikkonnale ja poliitikutele veel valuliseks küsimuseks.

Sageli viidatakse okupatsiooniaegsele kvoodisüsteemile. Alljärgnevad arvud peegeldavad, millise sooideoloogia kohaselt naiste arv igal kõrgemal otsustustasandil Nõukogude Liidus vähenes.

1980-1987 oli naisi

- NSV Liidu Ülemnõukogus 33% ;
- liiduvabariikide Ülemnõukogudes 36%;
- autonoomsete vabariikide Ülemnõukogudes 40 %;
- kohalikes - rajooni-, linna-, alevi- külanõukogudes 50%.

Naiste ja meeste võrdset esindatust juhtivatel ja otsuseid tegevatel ametikohtadel edendatakse rahvusvahelisel tasandil tugevalt naiste diskrimineerimise kõigi vormide likvideerimise konventsiooni artiklitega 7 ja 8 – konventsioon kohustab osalevaid riike kaotama naiste diskrimineerimist poliitilises ja avalikus elus – ning artikliga 4, millega võimaldatakse „**ajutiste eriabinõude rakendamist** meeste ja naiste tegeliku võrdõiguslikkuse kiiremaks saavutamiseks”.

„Naised võimu- ja otsustamispositsioonidel” on samuti üks kaheteistkümnest 1995. aasta Pekingi tegevusprogrammi probleemsest valdkonnast. Vastavalt 19. septembril 2011. aastal ÜRO Peaassamblee 66. istungjärgul New Yorgis tehtud ühisavaldusele teemal „Naiste poliitilise osaluse edendamine” on „naiste poliitiline osalus üks demokraatia põhialuseid ning oluline säästva arengu ja rahu saavutamiseks”. Samuti kinnitatakse avalduses, et naiste aktiivne, meestega võrdne osalus kõigil otsustamistasanditel on oluline võrdsuse, säästva arengu, rahu ja demokraatia saavutamisel.

12. märtsil 2003. aastal vastu võetud Euroopa Nõukogu soovitusel naiste ja meeste tasakaalustatud osalemise kohta poliitiliste ja avalike otsuste tegemisel esitatakse kogum meetmeid, sealhulgas positiivsed meetmed naiste ja meeste tasakaalustatud osalemise kohta poliitilises ja avalikus otsustamises.

Soovitus 1899 (2010) „Naiste esindatuse suurendamine poliitikas valimissüsteemi abil” julgustab Euroopa Nõukogu Parlamentaarne Assamblee oma liikmesriike suurendama naiste esindatust **kvootide kehtestamise abil**.

Euroopa Liidu tasandil rõhutatakse naiste ja meeste võrdõiguslikkuse strateegias 2010–2015, et komisjon kohustub „*kaaluma sihtalgatusi, millega parandada soolist võrdõiguslikkust otsustustasandil*”; „*jälgima, kuidas saavutatakse eesmärki, mille kohaselt peaks komisjoni moodustavates komiteede ja eksperdirühmades 40% liikmetest olema samast soost*” ja „*toetama jõupingutusi, millega edendatakse naiste arvukamat osalemist Euroopa Parlamendi valimistel ka kandidaatidena*”.

Naiste poliitilise osaluse suurendamiseks on vaja tegeleda struktuursete tõketega, mis takistavad naisi poliitikas osalemast.

2012. aastal sõlmiti Eesti Ettevõtlike Naiste Assotsiatsiooni ja parlamendierakondade esindajate vahel koostöömemorandum, millega kohustuti järgmistel valimistel kasutama valimisnimekirjade koostamisel tõmbeluku süsteemi.

2013. aasta kohalike omavalitsuste volikogude valimistel oli kandideerijate seas 60,1% mehi ja 39,9% naisi. Nimekirjade analüüs toob välja seaduspära - mida kõrgemale kohale nimekirjas liikuda, seda väiksem on naiste osakaal. Tõmbelukusüsteemi kasutati vaid vähestes valimisringkondades.

Naiste ebasoodsam positsioon nimekirjas, mis sõltub erakonnasisestest valikutest, kajastus ka valimistulemustes, mille järgi oli 2013. aasta kohalikel valimistel naiste edukusnäitaja 77,5 ja meeste edukusnäitaja 1154, mis on ligilähedane varasemate kohalike valimiste näitajatega. Kui kandidaatide seas oli naisi 39,9%, siis valitute üldarvust moodustasid naised 31%.

2015. aasta Riigikogu valimistel moodustasid naiskandidaadid vaid 27% kõigist kandidaatidest. Võrdõigusvoliniku kantselei tellitud analüüs näitas, et ehkki viimaste Riigikogu valimistega võrreldes on naiskandidaatide osakaal tõusnud, on see samal tasemel kui 1999. ja 2007. aastal. Seega, viimase 10-15 aasta jooksul ei ole naiste osakaal valimisnimekirjades kuigivõrd muutunud.

Kuigi on tõusnud on naiste osakaal esimese kahekümne seas, olid naised esinumbrite seas kõigis erakondades alaesindatud.

Naiste arv nimekirjade eesotsas on veidi kasvanud

<http://www.vordoigusvolinik.ee/2015/02/naiste-arv-nimekirjade-eesotsas-on-veidikasvanud/>

Mida rahvas arvab?

2013.a. soolise võrdõiguslikkuse monitooringu tulemusena selgus, et enam kui kolm neljandikku (40 %) Eesti elanikest on seisukohal, et naiste suurem osalemine poliitikas, aga ka muudel juhtivatel ametikohtadel üldse on vajalik eri huvide paremaks esindatuseks ühiskonnas. Võrreldes 2009. aasta soolise võrdõiguslikkuse monitooringuga on tunduvalt suurenenud ka nende naiste hulk, kes leiavad, et Riigikogu ning valitsuse liikmete hulgas peaks olema enam naisi. Kui 2009. aastal leidis 49% naisvastajatest, et Riigikogu liikmete hulgas peaks naiste osakaal olema praegusest suurem, siis 2013. aastal arvas sama juba 62% naistest.

Märkimisväärselt on viimaste aastate jooksul suurenenud nende naiste arv, kes arvab, et naisi peaks valitsuses olema senisest tunduvalt enam (58 %).

Viimase viie aasta jooksul on nende inimeste osakaal, kes arvavad, et naised sobivad tippjuhiks, kasvanud kahekordseks. 2009.a. soolise võrdõiguslikkuse monitooringus arvasid vähem kui pooled vastajad (44%), et naine sobib tippjuhiks, siis 2013. aastal oli sellel seisukohal 81% vastajatest.

2011. aasta Eurobaromeetri uuringust , mille käigus küsitleti representatiivset valimit Eestis, on selgunud, et 88 % Eesti elanikest arvab, et naisi peaks äriühingutes juhtivatel kohtadel olema sama palju kui mehi. Ja seda ainuüksi soolise võrdsuse ja õigluse nimel.

79 % Eesti elanikkonnast on selliste piirmäärade kehtestamise poolt, mis tagaksid riigi- ja börsil noteeritud ettevõtete nõukogudesse ja juhtkondadesse senisest suurema soolise tasakaalu.

Tutvustada uuringutest selgunud põhjuseid, mis piiravad naiste minekut tipp-poliitikasse ning lähenemisi naiste osaluse suurendamiseks otsustustasandil

Sissejuhatuseks on oluline avada kvootide mõiste ja nende eesmärgid (nt. kaubanduses, Mis on kvoodid?)

Vt. esitlus kvoodisüsteemidest

Ülesanded õpilastele

Korraldada diskussioon kvootide poolt ja vastu valimisnimekirjades.

Määrata diskussiooni osapooled ja leppida kokku, milliste materjalide, argumentide, maailmavaate põhjal oma seisukohti kaitsma hakatakse. Võimalike kvoodisüsteemidega tutvumiseks tuleb läbi lugeda Riigikogu Kantselei õigus- ja analüüsiosakonna teemaleht „Sookvootide rakendamine parlamendivalimistel“ (www.riigikogu.ee/doc.php?87072).

Taustmaterjalideks peavad mõlemad osapooled tutvuma mõne teadusliku artikliga, mis käsitlevad naiste ja meeste osalemist tipppoliitikas (Allik, M. Millal naised poliitikast kaovad? Teel tasakaalustatud ühiskonda II. Naised ja mehed Eestis. Lk. 138-149. XXX) ning kvoodisüsteemide rakendamisega Euroopa Liidus (The Quota-instrument: different approaches across Europe http://ec.europa.eu/justice/gender-equality/files/quotaworking_paper_en.pdf)

Õpilased arutlevad ja teevad poliitilise otsuse – arutades, milline tee on parem, et jõuda soolise tasakaaluni esinduskogudes – pikaajaline või kiirem.

Lisamaterjali:

Eesti Naisliit: rohkem naisi poliitika otsustajate hulka <http://www.naisliit.ee/avaleht/96-pressiteade-22032012>

Tõnis Saarts. Erakonnad alustagu oma koduhoovist. Naiste poliitilisest esindatusest Eestis

10.06.2014

<http://www.vordoigusvolinik.ee/2014/06/erakonnad-alustagu-oma-koduhoovist-naiste-poliitilisesteesindatusest-eestis/>

Sepper, M.-L., Ester, J. ja Haugas, S. 2020. Naised poliitikas. Teel soolise tasakaalu poole. Tallinn: Poliitikauuringute Keskus Praxis.

<https://www.praxis.ee/wp-content/uploads/2019/05/Naised-poliitikas-sunteesraport.pdf>

Anniste, K., Biin, H., Laanepere, L. A., Vainre, M. ja Ester. J. 2020. Naiste osalus poliitikas: kirjanduse ülevaade. Tallinn: Poliitikauuringute Keskus Praxis

<https://www.praxis.ee/wp-content/uploads/2019/05/Naised-poliitikas-kirjanduse-ulevaade-2020.pdf>

Sotsiaalministeeriumi miniloeng

Helen Biin: "Kas poliitika on sooliselt tasakaalus?"

<https://www.youtube.com/watch?v=LBzXd5ZiiKM&list=PLN7QBWEGh1tzrgNZ3kiZdQnGVliMsxiI9&index=6>